

LLIBRES

Valentí GUAL VILÀ, **La família moderna a la Conca de Barberà**, Diputació de Tarragona, Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Tarragona, 1993, 359 pp.

És sabut que en el camp de la demografia històrica, Catalunya ha quedat rессagada, en els darrers decennis, en relació amb altres punts peninsulars com Galícia, Castella o el País Valencià, que han pres el lloc capdavanter en aquesta matèria en l'Estat espanyol. Els noms d'Antonio Eiras Roel o de Vicente Pérez Moreda tenen avui la mateixa ressonància en l'àmbit internacional que el nostre primer estudiós del tema, el professor Jordi Nadal.

En el pròleg del llibre que comentem, Jaume Dantí es fa ressò d'aquesta penúria de la historiografia catalana actual en matèria de demografia antiga, després de l'etapa brillant dels pioners: el mateix Nadal, Emili Giralt i Josep Iglésies. Alhora, es felicita pel sorgiment d'un nou valor: Valentí Gual i Vilà, de qui ja coneixem meritoris treballs anteriors.

El llibre és una part de la tesi doctoral de l'autor sobre el poblament a la Conca de Barberà durant l'Edat Moderna segons les fonts dels registres sacramentals de les parròquies de la comarca. En la publicació que comentem, Gual ha prescindit de l'estudi de l'evolució del poblament i s'ha centrat —com diu ell mateix en la introducció— a «conèixer i precisar els resultats que permet d'establir la reconstrucció de famílies, amb el problema de les limitacions intrínseques del registre parroquial». El títol del llibre, així, és doblement equívoc: en primer lloc, enuncia una amplitud —l'estudi de la família— que només aborda demogràficament, però no sociològicament. N'és conscient l'autor, que al capdavant del llibre conclourà: «Coneixem força

aspectes de la vida demogràfica moderna, però molt pocs perquè. La vella limitació de la demografia ressucita.» (Que no se sentin enganyats, doncs, els historiadors de la família ni els antropòlegs. Gosariem dir que el treball de camp és el del nostre home i els qui, com ell, baixen a la mina...)

En canvi, i en segon lloc, es tracta d'un títol restrictiu, massa humil, car l'àmbit geogràfic de l'estudi és més ampli del de l'enunciat i comprèn la Conca estricta, l'Alt Gaià i la zona de la Plataforma Segarrenca. L'elecció de l'escenari geogràfic ha vingut donada per les arrels familiars de l'autor. En sintonia amb la tesi de Pierre Vilar sobre la «simpatia» que l'historiador ha de sentir envers el territori objecte de l'estudi, Valentí Gual conclou categòricament: «He estudiat la Conca perquè, ultra de constituir un marc tan apropiat com un altre, l'estimo.»

Estructurat entorn de les parts clàssiques: nupcialitat, fecunditat i mortalitat, l'anàlisi demogràfica arriba a les últimes conseqüències, parròquia rere parròquia. L'edat d'accés al matrimoni, les segones núpcies, l'origen geogràfic dels esposos (la immigració), les taxes de fecunditat, les concepcions prenupcials, la inexistència de pràctiques contraceptives, els intervals entre els naixements, les durades matrimonials, la mortalitat infantil i juvenil, l'adulta, les malalties... van dibuixant la fesomia demogràfica de la contrada, inserida plenament en el règim mediterrani característic d'una climatologia seca, ben allunyat de la nòrdica o atlàntica, i amb les conseqüents diferències socials i econòmiques. Aquella precocitat demogràfica —casaments tot just arribada la pubertat—, preconitzada per uns pocs, ignorada i fins i tot negada per alguns no fa pas massa i avui ja demostrada i acceptada, té un dels seus millors esclats d'evidència en aquest llibre de Valentí Gual per l'amplitud i l'abundància de dades i el rigor amb què són tractades (com exemple: l'examen dedicat als naixements il·legítims ocupa més d'una cinquantena de pàgines, de la 151 a la 208).

En el seu estudi, l'autor s'ha au-

tolimitat a la reconstrucció d'aquelles famílies de la Conca dels segles XVII i XVIII que anomena completes: les que perden amb el matrimoni viu després que la mare hagi complert 45 anys d'edat. Aquest és un procediment força discutible, com reconeix ell mateix en escriure: «Munió de famílies trencades, de parelles perdudes, han restat fora de l'anàlisi. El que volíem era donar una perspectiva del món demogràfic conqüenc a partir del sistema de reconstrucció de famílies.» El sistema, evidentment, hauria hagut de presentar-se'n sencer. El que passa és que llavors la feinada és ingent; la mateixa perspectiva —la de la feinada— que espanta tanta gent d'endinsar-se en l'estudi de la demografia històrica, la base, justament, del coneixement històric.

Ja és molt —com no s'està d'observar legítimament l'autor— que ens trobem davant un exercici de demografia en un moment en què són més habituals altres plantejaments; un exercici de reconstrucció de famílies d'àmbit sobradament comarcal i, avui, únic a Catalunya. Tot plegat fa plenament recomanable la lectura d'aquest llibre a tothom qui s'interessi per qüestions d'història de la població.

Jaume Codina

REVISTES I MISCEL·LÀNIES

► **Lauro**
Revista del Museu de Granollers, núm. 7, Granollers, juny de 1944

La diversitat d'àmbits de les ciències socials que són objecte d'interès per part del Museu de Granollers queda també ben reflectida en el contingut d'aquesta publicació, que inclou articles sobre el patrimoni ecològic de la comarca del Vallès Oriental, o el binomi turisme i cultura al parc natural del Montseny. Pel que fa als treballs de temàtica històrica, també sota una àmplia diversitat cronològica i argumental, n'esmentem els següents: «El megalitisme al Montseny», de Lluís Vila, en què s'estudien alguns dels testimonis més antics de l'ocupació humana al Montseny durant la Prehistòria i que es mantenen encara poc coneguts malgrat la seva importància, comparable a la dels dos altres conjunts megalítics de la comarca del Vallès Oriental (situats als termes de la Roca i Granera); l'estudi de Lluís Vila, que intenta clarificar i actualitzar una qüestió de la qual ja se'n tenien notícies des del final del segle passat, ha estat realitzat a partir de la consulta de les fonts bibliogràfiques i del treball de camp.

D'altra banda, a «Propietat i possessió a la vila i al terror. Unes notícies de la societat vallesana

medieval», Mercè Aventín presenta un interessant estudi sobre els drets de propietat sobre la terra i les relacions que se'n deriven a l'època medieval, basat en els casos concrets de la comarca del Vallès Oriental que són comentats per l'autora. El treball arriba a unes conclusions genèriques sobre la dinàmica dels establiments a les viles, els béns objecte d'establiment i la funció dels mercats, i el model familiar que hi predomina. Es tracta, en definitiva, d'un sistema d'establiments que es configura durant els segles XI-XIII i que es manté sense modificacions fins a l'època moderna. Per la seva part, Joaquim Ledesma i Albert Camps, a «Els orígens de la indústria tèxtil a Granollers (1874-1923)», analitzen el procés de profunda transformació que viurà aquesta vila agrícola durant les últimes dècades del segle XIX i les primeres del XX, i que acabarà amb la configuració del caràcter industrial de Granollers. Com en tants altres casos a la Catalunya de l'època, es tracta d'un procés de desenvolupament gairebé monopolitzat pel sector tèxtil. La publicació del Museu de Granollers presenta també una àmplia monografia sobre «El casal d'Olivet», a càrrec de Joaquim Camp i Jaume Dantí, que estudia la història d'aquest domini del qual ja se'n tenen referències al començament del segle XII, i que tingué un relleu destacat durant l'època medieval. Els membres de l'Àrea d'Història i Art Medieval i Modern del Museu de Granollers van descobrir la situació de les restes arquitectòniques de l'edifici del Casal d'Olivet i van dur a terme una excavació durant l'estiu de 1993, de la qual es van poder extreure nombroses dades que s'exposen en aquest interessant treball. Esmentem, per acabar, d'aquest número de *Lauro* la secció de ressenyes; les informacions de les activitats del Museu de Granollers; les interessants fitxes dedicades a objectes del seu fons (en aquesta ocasió, la pistola de Ripoll i el conjunt de pintures del cambri de la capella dels Sants Màrtirs de Castellterçol); un article a càrrec de Lluís Tintó que tracta sobre l'evolució seguida per l'Arxiu Municipal de

Granollers i fa una sintètica descripció dels seus fons; i un recull de les novetats bibliogràfiques sobre el Vallès Oriental aparegudes durant el 1993 realitzat per Esperança Bosch i Lluís Tint.

► **Gausac**
Publicació del Grup d'Estudis Locals de Sant Cugat del Vallès, núm. 4, Sant Cugat del Vallès, juny de 1994

L'excel·lent revista editada pel Grup d'Estudis Locals de Sant Cugat inclou la publicació del treball guanyador del I Premi Gausac de Recerca, concedit l'abril de 1994, i que tenia l'objectiu de promoure la investigació sobre Sant Cugat des dels diferents àmbits de les ciències socials. Es tracta de «Les disparitats en els creixements de Cerdanyola del Vallès, Rubí i Sant Cugat del Vallès: tres vies en el procés de consolidació urbana del sud del Vallès Occidental. 1960-1991», a càrrec de Ramon Arribas i Juan Antonio Módenes. També es publica un treball de temàtica històrica que va merèixer un diploma de reconeixement en l'esmentat premi: «Aproximació a la història de les set parròquies medievals de Sant Cugat», de Montserrat Rumbau; aquest estudi presenta un recull de dades sobre els orígens de la població vallesana, i s'emmarca en el context de la celebració del mil·lenari de la parròquia de Sant Pere d'Octavià, que fou la primera de Sant Cugat, i que juntament amb les altres

sis a les quals es refereix l'article va impulsar el procés de desenvolupament de la vila durant l'època medieval.

Trobem encara altres articles de caire històric, com una entrevista amb l'arqueòleg medievalista italià Riccardo Francovich; l'estudi sobre un projecte de tramvia a Valldoreix l'any 1928, a càrrec de Gemma Foj; dos articles que tracten la relació entre didàctica i història: «Observar l'entorn estudiant el passat», d'Antoni Bardavio, i «La incidència dels arxius en el món de l'ensenyament. Conèixer la Barceloneta: un exemple de la funció educativa i cultural dels arxius», de Germà Ilturrate; i, dins de la secció anomenada «Patrimoni», uns interessants textos il·lustrats que presenten «El rellotge de la torre del Monestir» (Miquel Garrell), «Els molins de vent a Sant Cugat» (Domènec Miquel) i «Sant Adjutori» (Montserrat Rumbau). El número inclou també l'habitual secció de ressenyes i una àmplia informació sobre les activitats dutes a terme pel Grup d'Estudis Locals i l'Arxiu Municipal de Sant Cugat del Vallès, així com una descripció dels fons que es conserven en aquest.

► **Gran Penedès**
Institut d'Estudis Penedesencs, núm. 41, Vilanova i la Geltrú, octubre-novembre de 1994

La revista de l'Institut d'Estudis Penedesencs presenta en el seu últim número diversos articles de temàtica històrica. Al treball

«Lliurepensadors i espiritistes a Sant Quintí de Mediona», Joan Serra tracta sobre la influència i l'activitat de l'espiritisme en aquesta població penedesenca durant les primeres dècades del segle; es tracta d'un tema no gaire estudiat ni conegut, però, com es pot comprovar, que va jugar un paper important en la societat i la vida cultural i religiosa de l'època.

D'altra banda, podem trobar també un extens estudi sobre el castell de Tamarit i el seu terme històric, del qual se'n tenen referències documentals des del segle XI, i que tingué una trajectòria intensa durant tota l'Edat Mitjana i Moderna, però que decaigué a partir del segle XIX.

Entre les altres seccions de la publicació, destaquem les que comenten els itineraris i les visites que organitza habitualment l'Institut d'Estudis Penedesencs (en aquesta ocasió es refereixen al tram de la Via Augusta entre el Vendrell i Can Llopart, la població de Sant Pere de Riu-debitlles i la Serra de Puigfred), en què s'inclouen nombroses referències de caràcter històric; i les ressenyes de les publicacions de nova aparició i de les activitats dutes a terme per aquesta dinàmica i consolidada entitat, entre les quals figura la recent celebració de les Sisenes Jornades d'Estudis Penedesencs, dedicades a l'estudi del Modernisme i el Noucentisme al Penedès. Cal esmentar també la crida que, des de les mateixes pàgines de la revista, fa la Secció d'Història de l'IEP a les persones que tinguin material històric (documents, etc.) perquè el cedeixin a museus o arxius o, en el seu defecte, el conservin en les millors condicions possibles.

NOTICIARI

► **Sant Cugat del Vallès**

El Grup d'Estudis Locals de Sant Cugat del Vallès, amb el suport de l'Ajuntament d'aquesta població, ha convocat el II Premi Gausac de Recerca amb la finali-